

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Pohledávka útrat v rozepři, vedené vyrovnacím dlužníkem, jest zasažena vyrovnáním potud, pokud byly útraty s o u d e m p ř i z n á n y již před zahájením vyrovnacího řízení, byť i výrok útratový se stal pravoplatným teprve za řízení vyrovnacího. V tomto případě jde o pohledávku, podmíněnou tím, že přisudek útrat nabude moci práva (§ 16 vyr. ř.). — Útraty, o nichž byl učiněn výrok soudcovský teprve po zahájení vyrovnacího řízení, nejsou dotčeny vyrovnáním.

V poradách i rozhodnutích nejvyššího soudu vyskytla se různost názorů o tom, pokud jsou vyrovnacím řízením a vyrovnáním dotčeny útratové pohledávky, přisouzené proti vyrovnacímu dlužníku ve sporech, zahájených již před vyrovnacím řízením. Kdežto jedni soudí, že právní účinky vzniku útratové pohledávky působí již od doby, kdy byla hlavní pohledávka zažalována, a že nesejde na tom, že útraty vznikly a byly přiřknuty teprve po zahájení vyrovnacího řízení, takže nelze povolití exekuci pro útratovou pohledávku, nelze-li jí povolití pro pohledávku hlavní (R I 233/24 čís. 3688 sb. n. s.) a že útratovou pohledávku nelze pokládati za pohledávku, vyrovnáním podle § 10 (4) vyr. ř. nedotčenou (R I 32/23 čís. 2235 sb. n. s., R I 689/24, R I 1095/25), pokládají jiní za to, že nárokem (pohledávkou) stávají se útraty teprve, když byly p r á v o p l a t n ě přisouzeny, stalo-li se tak teprve za vyrovnacího řízení, nedotýká se vyrovnací řízení útrat, třebaš vznikly a byly částečně přisouzeny již před jeho zahájením (Rv II 748/23 čís. 3336 sb. n. s.). Podle tohoto názoru jest dlužník povinen zaplatiti útraty, přisouzené rozsudky nižších soudů v plné výši, i když spor v nižších stolicích prosoudil před zahájením vyrovnacího řízení, jestliže rozsudky nižších soudů byly potvrzeny teprve po zahájení tohoto řízení (Rv II 448/24 čís. 4071 sb. n. s., R I 145/25 čís. 4773 sb. n. s.). Naproti tomu se však také rozeznává mezi útratovými pohledávkami a to buď podle toho, byly-li přisouzeny, třebaš ne pravoplatně, před zahájením vyrovnacího řízení nebo po něm (R I 270/26, sb. n. s. č. 5935), aneb podle toho, kdy vznikly útraty, jež daly podnět k přisouzení útratové pohledávky. Vznikly-li před zahájením vyrovnacího řízení, jsou podle tohoto názoru jím zasaženy, vznikly-li po něm, platí o nich ustanovení § 10 (4) vyr. ř. (R I 791/23 čís. 2932, Rv I 809/24 č. 4016).

Ani v nauce není ona otázka posuzována jednotně a to ani, pokud jde o spornou otázku samu, ani, pokud jde o předurčující

otázku vzniku útratové pohledávky. Jedna část nauky posuzuje nárok na náhradu útrat v podstatě jako hmotně-právní (prodlení, náhrada škody) a má za to, že povinnost k náhradě útrat a důsledkem toho i nárok na jejich náhradu trvají již před soudním výrokem o útratách (přísudkem útrat). Soud prý musí přisouditi útraty, jsou-li tu podmínky § 41 a násl. c. ř. s., proto jest nárok na jejich náhradu do jisté míry právně účinný, tedy vzniklý a způsobilý býti předmětem právních jednání již od toho okamžiku, kdy vznikly útraty samy. Důvodem vzniku nároku na útraty není teprve soudní rozhodnutí, nýbrž již každé jednotlivé, s útratami spojené procesní jednání (Horten, Österreichische Zivilprozessordnung I, 1908, str. 205 a násl.). Úratový výrok má prý jen deklarativní význam; soudce jen zjišťuje jsoucnost podmínky, za které odpůrce musí nahraditi útraty, úratový nárok však trvá (jest tu) již v okamžiku, kdy ten který náklad byl učiněn. Vztahuje se proto účinnost vyrovnání k útratám za všechny výkony, které časově spadají před zavedení vyrovnacího řízení bez ohledu na to, zda (tyto útraty) byly v tu dobu již určeny nebo věřiteli přisouzeny (Lehmann, Kommentar zur Konkurs-Ausgleichs- und Anfechtungsordnung, II. sv. str. 103, I. sv. str. 422); pohledávka na útratách rozepře, vedené vyrovnacím dlužníkem, jest proto bez ohledu na to, kdy se stal výrok o útratách, zasažena vyrovnáním potud, pokud přisouzené útraty vznikly před zahájením vyrovnacího řízení. Útraty vzniklé po zahájení vyrovnacího řízení nejsou jím dotčeny.

Naproti tomu jiní, posuzující úratový nárok s hlediska procesně-právního, mají za to, že dokud útraty nebyly soudem přisouzeny, straně vůbec žádný nárok na útraty nepřísluší. Úratový nárok nevzniká spolu s nákladem, nýbrž teprve přisouzením (Bartsch, Konkurs-Ausgleichs und Anfechtungsordnung und deren Einführungsverordnung 1916, str. 90, pozn. 34, str. 658). Bez výroku soudu, jímž útraty přisouzeny, není »nároku« na útraty; nárok vzniká teprve toho dne, kdy soud určí útraty, úratový výrok soudu jest rázu konstitutivního (dr. Edmund Prochaska: »Die Wirkung des Ausgleiches auf Kostenansprüche«, Juristen-Zeitung 1926 čís. 13, str. 97 a násl.; stejně dr. Rudolf Pollak, Juristische Blätter 1926, čís. 20), až do doby vynesení úratového výroku (soudu) jde tu o jakési čekatelství (Anwartschaft) na náhradu útrat (Gaupp-Stein: Die Zivilprozessordnung für das deutsche Reich I., str. 269). Před soudcovským uložením nákladů netrvá nárok ani jako podmíněný; úratový nárok vzniká úratovým výrokem soudu a trvá, pokud výrok ten

nenabude právní moci, jako nárok podmíněný rozvazovací výminkou, že útratový výrok nebude změněn nebo zrušen (dr. Prochaska v uvedeném článku).

Plenární senát, jemuž byla sporná otázka předložena k rozřešení, přiklonil se k názorům této druhé části nauky, zejména dr. Edmunda Prochasky, a usnesl se na uvedené právní větě.

Vzhledem k úzké souvislosti předpisů úpadkového a vyrovnacího řádu dal si plenární senát především otázku, zda by se neměla sporná otázka řešiti stejně jak pro obor řízení vyrovnacího, tak i pro obor řízení úpadkového a odpověděl k ní záporně vzhledem k velkému rozdílu mezi řízením úpadkovým a vyrovnacím, jež nelze přezírat. Účelem úpadkového řízení jest zlikvidovati a realizovati veškeré majetkové poměry úpadcovy se zřetelem na poměrné uspokojení všech jeho věřitelů; účelem vyrovnacího řízení jest udržeti života schopné hospodářské podniky jednotlivců v zájmu celku; proto soudně potvrzeným vyrovnáním sprostuje se vyrovnací dlužník povinnosti hraditi dodatečně svým věřitelům ztrátu, již ve vyrovnání utrpěli (§ 53 vyr. ř.).

Postavení vyrovnacího dlužníka jest podstatně jiné, než postavení úpadce; vyrovnací dlužník zůstává způsobilým býti stranou ve sporu, ve svých majetkových poměrech může samostatně žalovati a býti žalován. Na rozdíl od úpadce v úpadkovém řízení nepozbývá vyrovnací dlužník zahájením vyrovnacího řízení procesní způsobilosti a zahájené spory se tímto řízením nepřerušují, takže není v něm tak ostře vyznačené hranice mezi oběma obdobími sporu, před zahájením a po zahájení řízení, jako v řízení úpadkovém. Vyrovnací dlužník jest i po zahájení vyrovnacího řízení oprávněn k jednáním, která náležejí k obvyčnému provozování obchodů (§ 8 vyr. ř.), leč by tomu vyrovnací správce odporoval; naproti tomu vyhlášením úpadku odnímá se volnému nakládání úpadcovu veškeré jmění, podrobené exekuci, které mu v oob době náleží, nebo kterého nabude za úpadku (§§ 1, 59 úp. ř.).

Jen úpadce a nikoliv vyrovnacího dlužníka týkají se určitá právní omezení podle občanského zákona (§§ 1024, 1210, 1226, 1260, 1262), obchodního zákona (čl. 258, 259) a jiných zákonů soudních a správních; jen úpadce stihá *capitis deminutio* pokud jde o určitá práva občanská, politická a čestná, ztráta volebního práva a volitelnosti podle příslušných předpisů obecních řádů českého, moravského i slezského a volebních řádů do poslanecké sněmovny, senátu, zemských a okresních zastupitelstev.

Vyrovnačímú správci prísluší jiná práva než správci úpadkové podstaty, zejména co do možnosti nechat zahájený spor přerušeným nebo v něm pokračovati; zahájené spory, ve kterých jest úpadce žalobcem nebo žalovaným, přerušují se vyhlášením úpadku (§ 7 úp. ř.) a záleží na rozhodnutí správce podstaty (věřitelského výboru), zda má býti v nich jménem podstaty pokračováno; odepření vstupu do sporu má tu účinky v § 8 úp. ř. uvedené. V poměru k třetím osobám jest správce podstaty oprávněn — pokud nejde o případy vyhrazené schválení výboru věřitelského nebo úpadkového komisaře — konati všechny právní obchody a předsebrati všechna právní jednání, jichž vyžaduje plnění jeho úřadu (§ 83 úp. ř.), a zpeněžití jmění, náležející do úpadkové podstaty; jest oprávněn vstoupiti do odpůrčích sporů, jež jsou v době vyhlášení úpadku zahájeny (§ 115 úp. ř.); povinností vyrovnacího správce jest pečovati o to, by provozování podniku bylo podle možnosti udrženo, a by jmění nebylo ztenčeno (§ 31 vyr. ř.). Práva a povinnosti obou se různí podle toho, jak to odpovídá onomu odlišnému účelu obou řízení.

Nelze proto posuzovati spornou otázku jednotně pro řízení úpadkové a vyrovnací a jest ji tu řešiti jedině pro obor řízení vyrovnacího.

Vyrovnacím řízením jsou dotčeny jen pohledávky, vzniklé již před zahájením vyrovnacího řízení (§ 10 (1) a (4) vyr. ř.). Aby bylo lze uspokojivě vyřešiti otázku, pokud je vyrovnáním dotčena útratová pohledávka, bude tedy nutno především zabývati se otázkou předurčující, kdy vzniká útratová pohledávka a ze správné odpovědi na tuto vyplyne sama sebou již také správná odpověď na onu.

Jde tudíž o otázku, kdy vzniká pohledávka útrat, pokud se týče nárok na náhradu útrat, vzešlých ve sporech zahájených před zavedením vyrovnacího řízení. O samostatných sporech dlužníka za vyrovnacího řízení, pokud se týče o útratách z takovýchto sporů, nelze zajisté říci, že vznikly »do zahájení vyrovnacího řízení«; takové spory náležejí k »nárokům vyloučeným« (§ 27 vyr. ř.) a nejsou tudíž vyrovnáním dotčeny. Stejně je nepochybné, že jsou vyrovnáním dotčeny útraty ze sporů v době vyrovnacího řízení již pravoplatně ukončených, pokud se týče útraty z takovýchto sporů, neboť v rozhodující době již nepochybně »vznikly«. Předmětem plenárního usnesení jsou proto jen útraty sporů v době zahájení vyrovnání již zahájených a dosud pravoplatně neskončených; nezáleží na tom, zda jde tu o spory, v nichž vystupuje vyrovnací dlužník v úloze žalobce

či žalovaného (aktivní nebo pasivní spory vyrovnacího dlužníka).

Druhý odstavec § 40 c. ř. s. výslovně odkazuje na předpisy civilního řádu soudního, podle nichž jest posuzovati (pokud tento zákon jinak nenařizuje) oprávnění stran k náhradě nákladů jimi zapravených; právním pramenem útratového nároku jsou podle toho ustanovení c. ř. s. (§ 41 a násl.). Z toho plyne, že útratový nárok je rázu procesně-právního, nikoliv hmotně-právního, povinnost k náhradě útrat má ráz čistě processuální; nárok na útraty není nic jiného než oprávnění stran žádati od soudu úpravu v bodě útrat, odpovídající předpisům pátého titulu prvního oddílu první hlavy civilního řádu soudního.

Uplatňováním hlavního nároku nevzniká ještě odpůrcovi povinnost k náhradě útrat a nárok, odpovídající této povinnosti. Nárok může býti teprve vznesen a jeho předpokladem, podmínkou právní ochrany jest, že tomu, kdo činí nárok, náklady skutečně vzešly, že je zapravil, a že byly k domáhání se (po případě k obraně) hlavního nároku nutnými. Soudce má potom rozhodnouti, zda a pro koho jest nárok na náklady odůvodněn (kdo jest povinným a kdo oprávněným). Podkladem tohoto rozhodnutí jest zpravidla podlehnutí v rozepři. Strana v rozepři úplně podlehnuvší má nahraditi odpůrci všechny náklady vedením rozepře způsobené, k účelnému domáhání se nebo bránění práva potřebné (§ 41 c. ř. s.): tu jde teprve o vlastní »útraty«. Ona zásada ručení za výsledek neplatí bezvýminečně, jsouc v určitých případech prolomena (§§ 44, 45, 48 c. ř. s.). Při částečném podlehnutí může soudce po případě navzájem zrušiti náklady nebo poměrně je rozdělit, může však také při takovém výsledku sporu uložití jedné straně náhradu veškerých nákladů odpůrci vzešlých (§ 43 c. ř. s.). Podle toho mezi hlavním nárokem a jeho trabantem, nárokem na náklady není určitého vztahu, příznivé rozhodnutí ve věci hlavní nemusí míti za následek obdobné příznivé rozhodnutí o tomto nároku vedlejším. Soudce tu nezabývá trvající (nebo jsoucí tu) povinnost plnění rozkazem k náhradě nákladů, on tu teprve tvoří takovou povinnost plnění (dr. Prochaska v uvedeném článku).

Ustanovení § 10 vyr. ř. předpokládá útratovou pohledávku; pojem pohledávky pak předpokládá dlužníka a věřitele; která strana bude dlužníkem a která věřitelem oné pohledávky, bude jisto teprve, když soudce uloží útraty, když svým výrokem o útratách rozhodne. Útratový nárok nemůže se samostatně pořadem práva uplatňovati; strana se musí »pod ztrátou nároku« za konkrétního sporu útrat domáhati; strana obrací se na soud

o přiřknutí (přisouzení) útrat a teprve to zjednává nárok. Toto přisouzení útrat, útratový výrok soudní není rázu deklaratorního, nýbrž konstitutivního (s výjimkou případů zpětvzetí žaloby a smíru), soudce tu nedeklaruje, nýbrž konstituuje, jeho útratový výrok jest pravotvorný s účinky ex nunc. Nárok vzniká teprve toho dne, kdy soud stanoví procesní útraty; není třeba, by toto stanovení útrat bylo právoplatným. I neprávoplatně přisouzené útraty jsou již přisouzeny, ovšem za předpokladu, pod podmínkou, že přísudek útrat nabude právní moci; vynesemím (konečného) rozhodnutí o útratách vzniká nárok jako podmíněný až do pravomoci rozsudku; okolnost, že útratový výrok bude změněn nebo zrušen, je tu rozvazovací výjimkou. Že i vyrovnací řád zná pohledávky podmíněné, vychází najevo z ustanovení jeho § 16. Před uložením útrat, netrvá útratový nárok ani jako podmíněný, nýbrž jde tu o jakési čekatelství (Anwartschaft) na náhradu útrat (Gaupp-Stein), které ovšem může býti také předmětem určitých právních jednání, může býti podkladem pro poskytnutí jistoty a předmětem postupu; strany se ho mohou vzdáti, mohou je platně porovnat i uznati.

Nárok na útraty vznikl podle toho, co uvedeno, teprve když a jakmile byly útraty soudem přisouzeny; do právoplatnosti trvá jako nárok podmíněný podle § 16 vyr. ř.; pro posouzení, zda byla útratová pohledávka zahájením vyrovnacího řízení dotčena či nic, rozhoduje tedy okolnost, zda se soudcovský výrok o útratách stal již před zahájením vyrovnání, či zda byl vydán teprve po něm. V prvním případě vztahují se účinky vyrovnání na tyto náklady, v druhém nikoliv. Proti tomu nelze poukazovati k úpadkovému řádu, a nelze z jeho předpisů dovozovati že rozhoduje doba, kdy byl učiněn náklad, že útratová pohledávka jest zasažena vyrovnáním bez ohledu na to, kdy byly útraty přisouzeny, vznikly-li jen před zahájením vyrovnacího řízení, poněvadž, jak bylo již doličeno, platí ve vyrovnacím řízení jiné zásady než v úpadkovém. Nevadí ani, že nárok na náhradu útrat může býti již před jeho přisouzením předmětem různých, ovšem přípustných jednání právních, že se strany mohou vzdáti tohoto nároku, mohou jej uznati a o něm učiniti narovnání, neboť i čekatelství může se za určitých předpokladů státi předmětem různých opatření, jak bylo již uvedeno.

Také není tomuto poznání na újmu okolnost, že žaloba může býti obmezena na útraty, a že mohou, pomine-li hlavní předmět rozepře, býti předmětem dalšího řízení soudního, neboť to vše může se jen státi v rámci rozepře a předpisů o přisuzování

útrat rozepře. Správnosti onoho názoru se nepřičí ani, že § 52 odst. třetí c. ř. s. ukládá straně, by včas předložila (náležitě specialisovaný) seznam útrat, a že strana musí tak učiniti podle § 54 c. ř. s. pod následky prekluse ještě před koncem jednání, které bezprostředně předchází rozhodnutí o nároku na náhradu nákladů; ani z doslovu tohoto § 54, který mluví o ztrátě »n á r o k u« na náhradu nákladů, nelze nic dovozovati proti správnosti názoru plenárního senátu; »nárokem« jest tu míněn právě jen nárok na soudcovský výrok o útratách; ustanovením tím má být jen řečeno, že strana, která soudu seznamu nákladů nepředloží, nemá nároku, by jí byly útraty přisouzeny; je tu prostě stanovena povinnost strany, která chce mítí útraty přisouzeny, by se zachovala podle ustanovení § 54, jež jest vykládati v souvislosti s § 41 c. ř. s. Onen § 52 c. ř. s. pak ustanovuje, že o povinnosti k náhradě nákladů jest rozhodnouti také bez dotyčného návrhu stran, pokud jen byl včas předložen seznam útrat, z čehož vysvítá, že tím bude soudcovské rozhodnutí omezeno jen v otázce »kolik«, zvláště když podle našeho práva se soudce zabývá nejen obsahem (rozsahem), nýbrž i číselnou výší útrat. Vítězství a podlehnutí v otázce útrat neřídí se podle výsledků jednotlivých prostředků útoku a obrany (právních prostředků), nýbrž podle konečného výsledku (§§ 41, 50 c. ř. s.).

Proto je odůvodněna zásada z hořejších úvah vyvozená, že pohledávka útrat v rozepři vedené vyrovnacím dlužníkem, jest zasažena vyrovnáním potud, pokud byly útraty soudem přiznány již před zahájením vyrovnacího řízení, byť i výrok útratový se stal pravoplatným teprve za řízení vyrovnacího. V tomto případě jde o pohledávku, podmíněnou tím, že přisudek útrat nabude moci práva (§ 16 vyr. ř.). Útraty, o nichž byl učiněn výrok soudcovský teprve po zahájení vyrovnacího řízení, nejsou dotčeny vyrovnáním.

Pro toto řešení mluví i úvahy praktické, neboť při tomto názoru bude věc působiti méně obtíží než při názoru opačném, kde by musilo teprve v každém případě býti zjišťováno, které náklady skutečně vznikly před zahájením vyrovnacího řízení a které po něm, což samo o sobě bude někdy dosti nesnadno (na př. déletrvající informace, jednotné cestovné, když za cesty zavedeno vyrovnání, déle trvající sepisování přípravných podání atd.), obzvláště když v exekčním titulu jest zpravidla uvedena jen číselná výše útrat bez jakékoliv specialisace. Ukládati exekčnímu soudci, by sám pátráním (dotazem u soudu titul vydavšího) zjišťoval ony okolnosti, nebylo by lze ospravedlniti

ani ustanovením třetího odstavce § 55 ex. ř., které nemá místa při povolení exekuce. Musí se usnesení exekuci povolující zásadně státi bez ústního jednání, bez výsledku stran a jiného šetření výhradně na základě učiněného návrhu a po ruce jsoucích spisů (§§ 3, 55 ex. ř.) a ony okolnosti (které náklady vznikly před zahájením a které po zahájení vyrovnacího řízení) nelze snadno zjišťovati při povolení exekuce; lze tu však nepochybně zjistiti bez značných obtíží, zda se útratový výrok stal před zahájením nebo po zahájení vyrovnacího řízení.

Plenární rozhodnutí ze dne 11. října 1927.
P r e s. 1200/25. Dr. B.

Oprávnění žádati opravu podle § 19 zák. o tisku.

V časopise X. otištěn byl článek: »Odstranění B. privilegia« s podtituly: »Až dosud neplatil B. plnou obratovou daň. Živnostenská strana odstranila B. privilegium, které požíval na úkor obuvníků. Živnostenská strana jediným ochráncem obuvníků. Stát přicházel ročně o 11 milionů Kč B. privilegiem.«

B. zaslal odpovědnému redaktoru časopisu X. opravu podle § 19 zák. o tisku, která byla mu doručena dne 23. února 1927. Oprava byla následujícího znění: »Není pravda, že až dosud neplatil B. plnou obratovou daň, ale pravda jest, že B. vždy platil plnou obratovou daň, jak mu zákon ukládal. Není pravda, že stát přicházel ročně o 11 milionů Kč B. privilegiem, ale pravda jest, že B. žádného privilegia nepožíval a nepřicházel stát ani o haléř.«

Zodpovědný redaktor tuto opravu neuveřejnil a bylo proto zahájeno proti němu k návrhu B. tr. řízení pro přestupek podle § 21 zák. o tisku před okresním soudem pro přestupky v P.

Rozsudkem tohoto soudu byl však redaktor podle § 259 čís. 3 tr. ř. obžaloby zproštěn. Soud vzal za prokázáno, že oprava neodpovídá ustanovením § 19 zákona o tisku, že v druhém odstavci opravy obsažená nepravdivá okolnost, že »Stát přicházel ročně o 11 milionů Kč B. privilegiem«, která jest vyvrácena pravdivou okolností, že »B. žádného privilegia nepožíval a nepřicházel tedy stát ani o haléř«, netýkala se B. samotného, nýbrž státu, tedy osoby třetí, která byla jediné oprávněna uvedenou okolnost o ztrátě 11 milionů Kč opravovati a pouze prý stát mohl by tvrditi, že u B. ani o haléř nepřicházel. Soukromý žalobce uplatňoval prý názor, příslušející výhradně osobě třetí, ačkoli k tomu nebyl oprávněn a proto